

RADA EVROPY

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

VELKÝ SENÁT

SAHIN proti NĚMECKU

(stížnost č. 30943/96)

ROZSUDEK

ŠTRASBURK

8. července 2003

Tento rozsudek je konečný, ale může být předmětem formálních úprav.

Rozsudek je v autentickém anglickém a francouzském znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int). Pořízený úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku.

(...)

ŘÍZENÍ

1. Stěžovatel zejména namítal, že rozhodnutí německých soudů, kterými byla zamítnuta jeho žádost o právo na styk s jeho nemanželským dítětem, znamenala porušení jeho práva na respektování rodinného života a že se v tomto ohledu stal obětí diskriminačního zacházení. Odvolával se na články 8 a 14 Úmluvy.

(...)

SKUTKOVÝ STAV

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

2. Stěžovatel, narozený v roce 1950, byl v době předmětných událostí tureckým státním příslušníkem. Následně získal německé občanství.

3. Stěžovatel je otcem dítěte G., narozeného mimo manželství dne 29. června 1988. V dokumentu ze dne 15. června 1988 uznal otcovství k nenarozenému dítěti a v dalším dokumentu ze dne 15. srpna 1988 uznal otcovství a zavázal se platit výživné.

4. Stěžovatel se v roce 1985 seznámil s matkou dítěte, paní D., a v prosinci 1987 se nastěhoval do jejího bytu, kde spolu žili nejméně do července 1989, nebo, jak uvedl stěžovatel, do února 1990. V každém případě stěžovatel navštěvoval dítě a jeho matku až do února 1990 a od konce července do října 1990 si pravidelně vyzvedával G. na návštěvy. Od listopadu 1990 paní D. zakázala jakýkoli styk stěžovatele s dítětem.

5. Dne 5. prosince 1990 požádal stěžovatel Okresní soud ve Wiesbadenu o vydání rozhodnutí, kterým by mu bylo přiznáno právo stýkat se s dcerou každou neděli od 10:00 do 18:00 hodin, jakož i na Boží hod a Velikonoční pondělí.

6. Dne 5. září 1991 okresní soud s ohledem na vyjádření účastníků řízení a úřadu pro mládež ve Wiesbadenu a po zvážení důkazů získaných od několika svědků žádost stěžovatele zamítl.

7. Soud s odkazem na § 1711 občanského zákoníku poznamenal, že matka jako osoba, která má dítě v péči, určuje právo otce na styk s dítětem a že opatrovnický soud může otci přiznat právo na styk s dítětem pouze tehdy, je-li to v nejlepším zájmu dítěte. Soud konstatoval následující:

„Soud je přesvědčen, že přání navrhovatele, aby ho [G.] navštěvovala, je motivováno náklonností k dceři a skutečným citem k ní. Přesto se domnívá, že osobní styk s otcem není v nejlepším zájmu dítěte, neboť matka nemá otce ráda a tak ostře se brání jakémukoli styku, že jakékoli návštěvy nařízené soudem by se odehrávaly v napjaté a emočně vypjaté atmosféře, která by dítěti pravděpodobně velmi uškodila.

Soud nespatřuje žádné zvláštní okolnosti, kvůli kterým by se vzhledem k výrazným rozdílům mezi rodiči mohl osobní styk s otcem jevit jako prospěšný pro [G.] ... Vztah, který se mezi G. a jejím otcem vyvinul v období od jejího narození do odstěhování otce, tj. přibližně jeden rok a devět měsíců, není pravděpodobně tak zásadního významu, aby stálo za to podstoupit riziko vážného rozrušení dítěte obnovením styku, kterému matka brání. Zaměstnanci, kteří se o G. starali v jeslích a kteří byli vyslechnuti jako svědci, uvedli, že G. nevykazovala žádné – nebo alespoň žádné závažné a trvalé – odchylky v chování, když byla odloučena od otce a byl ukončen jejich kontakt, a že je vyrovnané, veselé

a společenské dítě. Důkazy tedy nepotvrzují tvrzení jejího otce, že se jí po něm stýskalo a často se na něj ptala poté, co jejich kontakt v jeslích ustal.

Nebylo tedy prokázáno, že byly splněny podmínky stanovené v § 1711 odst. 2, a soud je proto nucen návrh otce zamítnout.“

8. Dne 12. března 1992 se stěžovatel odvolal ke Krajskému soudu ve Wiesbadenu.

9. Dne 12. května 1992 nařídil krajský soud vypracování psychologického znaleckého posudku k otázce, zda je styk se stěžovatelem v zájmu G. Dne 8. července 1992, po prvním rozhovoru se znalkyní, vznesl stěžovatel námitku podjatosti. Rovněž požádal o jmenování dalšího znalce s odůvodněním, že přijatý vědecký přístup neodpovídá nejnovějšímu stavu výzkumu. Dne 9. září 1992 krajský soud žádost stěžovatele zamítl, neboť shledal, že s ohledem na vysvětlení znalkyně ze dne 8. srpna 1992 neexistují důvody k pochybnostem o její nestrannosti nebo schopnostech.

10. Dne 17. prosince 1992 požádal stěžovatel krajský soud o pokračování v řízení. Rovněž požádal o vydání předběžného opatření, kterým by mu bylo přiznáno právo stýkat se s dcerou G. každý týden jedno odpoledne a matce zakázáno bránit tomuto styku.

11. Dne 23. prosince 1992 krajský soud zamítl návrh stěžovatele na vydání předběžného opatření o povolení styku. Krajský soud dospěl k závěru, že se nejedná o naléhavý případ a že lze očekávat, že stěžovatel vyčká na výsledek řízení ve věci samé. Kromě toho by takové opatření předjímalo možné podmínky konečného rozhodnutí. Pokud by bylo vydáno předběžné opatření a žádost by byla nakonec v hlavním řízení zamítnuta, byly by nevýhody pro dítě závažnější než nevýhody pro stěžovatele, pokud by se pokračovalo v dosavadním stavu.

12. Ve svém posudku ze dne 25. února 1993 znalkyně uvedla, že rodinu stěžovatele navštívila v červnu 1992 a v období od listopadu 1992 do února 1993 stěžovatele, matku dítěte i dítě několikrát vyslechla. Pokud jde o setkání s G., znalkyně vysvětlila, že v průběhu různých her zkoumala její pocity týkající se osob a situací a týkající se stěžovatele. Prohlíželi si také rodinné fotoalbum a G. se vyhýbala prohlížení novějších fotografií. Tato reakce ukázala, že G. potlačila vzpomínky na svého otce. Znalkyně dospěla k závěru, že právo na styk s dítětem bez předchozích rozhovorů za účelem překonání konfliktů mezi rodiči není v zájmu dítěte.

13. Dopisem ze dne 8. března 1993 se krajský soud s ohledem na to, že okresní soud opomněl dítě vyslechnout, dotázal znalkyně, zda by výsledek dítěte u soudu v otázce jeho vztahu s otcem pro dítě nepředstavoval psychickou zátěž.

14. Ve své odpovědi ze dne 13. března 1993 znalkyně uvedla, že se dítěte na otce neptala přímo. Očekávala, že G. bude v průběhu schůzek spontánně reagovat a vyjadřovat své city k němu. Podle znalkyně je skutečnost, že se G. o svém otci nezmínila, jistě relevantní. Znalkyně dále poukázala na poslední setkání, kdy si prohlížely rodinné fotoalbum a ptala se G., zda ještě zná svého otce. V obou případech se zdálo, že vzpomínky na něj potlačuje. Riziko spojené se slyšením dítěte ohledně toho, zda si přeje vídat otce, spočívalo v tom, že v tomto konfliktu mezi rodiči by dítě mohlo nabýt dojmu, že jeho výpovědi jsou rozhodující. Taková situace by mohla vyvolat vážné pocity viny.

15. Při soudním jednání dne 30. dubna 1993 uzavřeli stěžovatel a matka dítěte dohodu. V rámci této dohody stěžovatel prohlásil, že se zdrží zahájení jakéhokoli soudního řízení, jakéhokoli zjišťování osobních poměrů matky a výkonu svého práva péče o dítě, které získal podle tureckého práva, pod podmínkou, že se společně podrobí rodičovské terapii. Řízení bylo přerušeno do ukončení této terapie.

16. Dne 1. června 1993 stěžovatel požádal o obnovu řízení, neboť matka dítěte neschválila dvě zařízení pro rodinnou terapii navržená stěžovatelem a nereagovala na jeho návrh, aby návrh podala ona.

17. Dne 25. srpna 1993 Krajský soud ve Wiesbadenu zamítl odvolání stěžovatele a rozhodl takto:

„Osobní styk s nemanželským dítětem má otci umožnit, aby se přesvědčil o prospěchu a vývoji dítěte a zachoval přirozené vazby mezi nimi. Rozdíl tedy nespočívá v účelu přiznání práva na styk s dítětem, ale v právních podmínkách takového přiznání: zatímco rodič, který nemá v péči dítě narozené v manželství, má právo na styk s dítětem podle § 1634 [občanského zákoníku], § 1711 [zákoníku] právo na styk s dítětem otci dítěte narozeného mimo manželství nepřiznává. Zákon naopak ponechává na osobě, která má dítě v péči, tedy zpravidla na matce, aby určila, zda a v jakém rozsahu má otec možnost trávit čas se svým dítětem. Opatrovnický soud však může rozhodnout, že otec má právo na styk s dítětem, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. Hlavním důvodem slabšího právního postavení otce dítěte narozeného mimo manželství je jeho odlišné společenské postavení. Po rozhodnutích Spolkového ústavního soudu z let 1971 a 1981 již nelze o ústavnosti § 1711 vážně pochybovat. Z hlediska právní politiky je ještě naléhavěji nutná reforma zákona o nemanželských dětech. Do té doby jsou soudy vázány § 1711.

Podle tohoto ustanovení opatrovnický soud rozhodne, že otci umožní styk s nemanželským dítětem, pokud je to prospěšné pro blaho dítěte. Nestačí, aby byl takový styk v souladu se zájmy dítěte nebo aby nebyl v rozporu s nimi, ale musí těmto zájmům sloužit a podporovat je. Tento výklad odůvodňuje předpoklad, že otcům by měl být obecně umožněn styk s jejich dětmi, protože jim to umožňuje co nejnormálnější vývoj a pomáhá jim to vytvořit si jasnou představu o sobě a svém původu. Pro děti je totiž důležité, aby si o svém otci nevytvářely pouze fantazijní představu, ale aby si dokázaly vytvořit osobní, realistický obraz.

Zda styk s otcem přispívá k blahu dítěte, závisí zpočátku na motivech otce, které ho k tomu vedou. Krajský soud je přesvědčen, že otec je v tomto případě motivován náklonností k [G.] a skutečnými city k ní. I když však otec jedná z odpovědných pohnutek, soud mu styk s dítětem nemusí nutně povolit, pokud mezi rodiči panují vážné rozpory, které jsou pak sdělovány dítěti, a je důvodná obava, že každé setkání s otcem bude narušovat další nerušený vývoj dítěte ve zbytkové rodině, kterou poskytuje matka...

S ohledem na zjištění uvedená ve výše uvedeném [psychologickém] posudku je třeba předpokládat, že by k tomu došlo i v tomto případě. Pokud by byl otci za současných okolností umožněn styk s G., musela by přecházet sem a tam mezi znepřátelenými tábory, což by po ní nemělo být požadováno.

Pokud – jako v tomto případě – existuje nebezpečí, že rozdíly mezi rodiči mohou mít vliv na dítě, pak je třeba zvláštních okolností, které odůvodňují předpoklad, že styk s otcem bude mít přesto trvale příznivý vliv na vývoj nebo blaho dítěte... Žádné takové okolnosti zde však nelze spatřovat. Je pravda, že první dva roky svého života vyrůstala G. s otcem i matkou, ale toto období nebylo bezkonfliktní. Neshody a někdy i otevřená agrese mezi jejími rodiči – jinými slovy rodinné násilí, jehož byla svědkem – na ní jistě zanechaly stopy, i když si na ně už spontánně nevzpomíná. Jak vyplývá z psychologického posudku, potlačila také své staré vazby na otce, což se projevuje tím, že se o něm vyhýbá mluvit. S ohledem na všechny tyto skutečnosti zpráva konstatuje, že v důsledku současné situace netrpí.

Soud se může plně spolehnout na zprávu, která nemá žádné zjevné vady a není znehodnocena tím, že otec vidí situaci jinak.

Tím, že soud dospěl k závěru, že terapie neumožnila rodičům zapomenout na jejich dřívější konflikty a umožnit tak [G.] styk s oběma, nemusel řešit, kdo za to nese vinu... Rozhodujícím faktorem je vždy pohled dítěte. Jak již bylo uvedeno, situace v tomto případě je však taková, že rodiče musí nejprve zahájit vzájemný dialog.“

18. Krajský soud nakonec dospěl k závěru, že výjimečně nebylo nutné dítě vyslechnout, neboť výsledek dítěte ohledně jeho vztahu s otcem by pro něj znamenal psychickou zátěž. V této souvislosti soud odkázal na doplňující zprávu znalkyně ze dne 13. března 1993 (viz § 23 výše).

19. Dne 21. září 1993 podal stěžovatel ústavní stížnost ke Spolkovému ústavnímu soudu, v níž namítal, že odepření styku s dcerou porušuje jeho rodičovská práva a představuje diskriminaci, a tvrdil, že provedení znaleckého dokazování bylo nespravedlivé. Spolkový ústavní soud potvrdil přijetí dne 29. září 1993.

Dopisem ze dne 26. dubna 1994 se stěžovatel obrátil na ústavní soud s dotazem na stav řízení a žádal o urychlené rozhodnutí. Dne 16. května 1994 mu ústavní soud sdělil, že

v obdobné věci, která byla zaevidována dříve, se předpokládá rozhodnutí v první polovině roku 1995.

Dne 26. listopadu 1995 zaslal stěžovatel dopis předsedovi Spolkového ústavního soudu, v němž si stěžoval, že projednání jeho ústavní stížnosti bylo odloženo na první pololetí roku 1996. Ve své odpovědi ze dne 15. února 1996 soudkyně, která se zabývala stěžovatelovým případem, mu sdělila, že vzhledem k velkému pracovnímu vytížení Spolkového ústavního soudu v roce 1995 nebylo možné rozhodnout. Předpokládalo se, že rozhodnutí bude vydáno v roce 1996. Vzhledem k významu předmětu řízení vyžadovalo takové rozhodnutí pečlivou přípravu.

20. Dne 1. prosince 1998 Spolkový ústavní soud v tříčlenném senátu zamítl ústavní stížnost stěžovatele.

(...)

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

21. Stejně jako před senátem Soudu stěžovatel tvrdí, že rozhodnutí německých soudů, kterými byla zamítnuta jeho žádost o právo na styk s jeho nemanželským dítětem, znamenala porušení článku 8 Úmluvy (...).

(...)

A. Zda došlo k zásahu do práva

22. Strany se shodly na tom, že rozhodnutí, kterými byl stěžovateli odepřen styk s dítětem, představovala zásah do jeho práva na respektování rodinného života, jak je zaručeno v čl. 8 odst. 1. Soud zastává stejný názor.

23. Každý takový zásah představuje porušení tohoto článku, pokud není „v souladu se zákonem“, nesleduje cíl nebo cíle, které jsou legitimní podle čl. 8 odst. 2, a lze jej považovat za „nezbytný v demokratické společnosti“.

B. Zda byl zásah oprávněný

24. Strany nepochybnily závěry senátu, že sporná rozhodnutí měla základ ve vnitrostátním právu, konkrétně v § 1711 odst. 2 občanského zákoníku ve znění platném v rozhodné době, a že jejich cílem byla ochrana „zdraví nebo morálky“ a „práv a svobod“ dítěte, což jsou legitimní cíle ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

25. Zbývá tedy posoudit, zda lze odepření styku považovat za „nezbytné v demokratické společnosti“.

(...)

3. Hodnocení Soudu

26. Při určování, zda bylo odepření styku „nezbytné v demokratické společnosti“, musí Soud zvážit, zda ve světle celého případu byly důvody uvedené k ospravedlnění tohoto opatření relevantní a dostatečné pro účely odstavce 2 článku 8 Úmluvy. V každém takovém případě má nepochybně zásadní význam zohlednění toho, co je v nejlepším zájmu dítěte. Kromě toho je třeba mít na paměti, že vnitrostátní orgány mají výhodu přímého kontaktu se všemi dotčenými osobami. Z těchto úvah vyplývá, že úkolem Soudu není nahrazovat

vnitrostátní orgány při výkonu jejich odpovědnosti v otázkách péče o děti a styku s nimi, ale spíše přezkoumávat ve světle Úmluvy rozhodnutí přijatá těmito orgány při výkonu jejich pravomoci uvážení (viz *Hokkanen proti Finsku*, č. 19823/92, rozsudek ze dne 23. září 1994, § 55, a *Kutzner proti Německu*, č. 46544/99, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 65–66; viz také Úmluva o právech dítěte ...).

27. Prostor pro uvážení, který je třeba přiznat příslušným vnitrostátním orgánům, se bude lišit podle povahy otázek a důležitosti dotčených zájmů. Soud tedy uznal, že orgány mají při rozhodování o opatrovnictví široký prostor pro uvážení. Je však třeba přísněji kontrolovat veškerá další omezení, například omezení práva rodičů na styk s dítětem, a veškeré právní záruky, jejichž cílem je zajistit účinnou ochranu práva rodičů a dětí na respektování jejich rodinného života. Takováto další omezení s sebou nesou nebezpečí, že rodinné vztahy mezi malým dítětem a jedním nebo oběma rodiči budou účinně omezeny (viz *Elsholz proti Německu*, č. 25735/94, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 49, a *Kutzner proti Německu*, cit. výše, § 67).

28. Článek 8 vyžaduje, aby vnitrostátní orgány zajistily spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a zájmy rodičů a aby v procesu vyvažování byl kladen zvláštní důraz na nejlepší zájmy dítěte, které mohou v závislosti na své povaze a závažnosti převážet nad zájmy rodičů. Rodič zejména nemůže mít podle článku 8 nárok na přijetí takových opatření, která by poškodila zdraví a vývoj dítěte (viz *Elsholz proti Německu*, cit. výše, § 50; *T.P. a K.M. proti Spojenému království*, č. 28945/95, rozsudek velkého senátu ze dne 10. května 2001, § 71; *Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku*, č. 31679/96, rozsudek ze dne 25. ledna 2000, § 94; a *Nuutinen proti Finsku*, č. 32842/96, rozsudek ze dne 27. června 2000, § 128).

29. V projednávaném případě příslušné německé soudy uvedly relevantní důvody, kterými odůvodnily svá rozhodnutí o odeprání styku s dítětem, a to vážné napětí mezi rodiči, o němž dítě vědělo, a riziko, že návštěvy budou mít na dítě vliv a zasáhnou do jeho nerušeného vývoje ve zbytkové rodině poskytované matkou (viz § 16 a 26 výše). V té době selhal pokus o rodinnou terapii, která byla součástí dohody mezi rodiči. Za těchto okolností lze mít za to, že rozhodnutí byla přijata v zájmu dítěte (viz *Buscemi proti Itálii*, č. 29569/95, rozsudek ze dne 16. září 1999, § 55). V tomto bodě se velký senát ztotožňuje s názorem senátu (viz § 43 rozsudku senátu).

30. Soud se domnívá, že nemůže uspokojivě posoudit, zda tyto důvody byly „dostatečné“ pro účely čl. 8 odst. 2, aniž by současně určil, zda rozhodovací proces, posuzovaný jako celek, poskytl stěžovateli požadovanou ochranu jeho zájmů (viz *W. proti Spojenému království*, č. 9749/82, rozsudek ze dne 8. července 1987, s. 28–29, § 64; *Elsholz proti Německu*, cit. výše, § 52; a *T.P. a K.M. proti Spojenému království*, cit. výše, § 72).

31. Senát dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány překročily svůj prostor pro uvážení, čímž porušily práva stěžovatele podle článku 8 Úmluvy. Ve svém rozsudku se senát odvolal na důkazy provedené před okresním soudem a krajským soudem a pokračoval takto:

„46. Soud poznamenává, že dítě nebylo v žádné fázi řízení soudem slyšeno.

Krajský soud si vyžádal od znalkyně vysvětlení, zda by slyšení dítěte, kterému bylo v rozhodné době asi pět let, při soudním jednání pro něj představovalo psychickou zátěž. Znalkyně vysvětlila, že se dítěte na otce přímo neptala. Podle jejího názoru by slyšení dítěte u soudu ohledně jeho vztahu s otcem a jakýkoli přímé slyšení v tomto ohledu představovalo riziko, že by dítě mohlo v tomto konfliktu nabýt dojmu, že jeho výpovědi jsou rozhodující. Krajský soud, který považoval znalecký posudek za spolehlivý, upustil od slyšení dítěte, neboť dospěl k závěru, že takové slyšení by představovalo psychický nátlak.

47. Podle názoru Soudu skutečnost, že německé soudy neprovedly slyšení dítěte, ukazuje na nedostatečné zapojení stěžovatele do řízení o styku s dítětem. Je nezbytné, aby příslušné soudy po přímém kontaktu s dítětem pečlivě zvážily, co je v nejlepším zájmu dítěte. Krajský soud se neměl spokojit s vágním tvrzením znalkyně o rizicích spojených se slyšením dítěte, aniž by se vůbec zabýval možností zvláštních opatření s ohledem na nízký věk dítěte.

48. Soud v této souvislosti přikládá význam skutečnosti, že znalkyně uvedla, že se sama dítěte na otce neptala. Správné a úplné informace o vztahu dítěte ke stěžovateli jako rodiči, který žádá o styk s dítětem, jsou nezbytným předpokladem pro zjištění skutečného přání dítěte, a tím i pro nalezení spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými zájmy.

...“

32. Velký senát zase poznamenává, že to, zda rozhodovací proces dostatečně chrání zájmy rodiče, závisí na konkrétních okolnostech každého případu.

33. V řízení před okresním soudem a krajským soudem byl stěžovatel postaven do pozice, která mu umožňovala předložit všechny argumenty ve prospěch získání návštěvního režimu, a měl rovněž přístup ke všem relevantním informacím, z nichž soudy vycházely (viz *mutatis mutandis T. P. a K. M. proti Spojenému království*, cit. výše, § 78-83; a *P., C. a S. proti Spojenému království*, č. 56547/00, rozsudek ze dne 16. července 2002, § 136-38).

34. Důkazní základ pro rozhodnutí okresního soudu zahrnoval vyjádření rodičů, vyjádření několika zaměstnanců jeslí o vývoji dítěte po rozchodu rodičů a vyjádření úřadu pro mládež (viz § 15 výše). Krajský soud navíc nařídil vypracování psychologického znaleckého posudku k otázce, zda je styk se stěžovatelem v zájmu dítěte, ale na základě doporučení znalkyně rozhodl, že dítě před soudem nevyslechne (viz § 18, 22–23 výše). Znalkyně předložila svůj posudek po několikerém setkání se stěžovatelem, dítětem i matkou dítěte (viz § 21 výše).

35. Pokud jde o otázku slyšení dítěte před soudem, Soud podotýká, že je zpravidla věcí vnitrostátních soudů, aby posoudily předložené důkazy, včetně prostředků použitých ke zjištění relevantních skutečností (viz *Vidal proti Belgii*, č. 12351/86, rozsudek ze dne 22. dubna 1992, § 33). Bylo by přehnané tvrdit, že vnitrostátní soudy jsou vždy povinny slyšet dítě před soudem v otázce styku s rodičem, který nemá dítě v péči, ale tato otázka závisí na konkrétních okolnostech každého případu s náležitým ohledem na věk a vyspělost dotyčného dítěte.

36. V této souvislosti Soud poznamenává, že dítěti byly v době zahájení odvolacího řízení přibližně tři roky a deset měsíců a v době rozhodování krajského soudu pět let a dva měsíce. Znalkyně dospěla k závěru, že právo na styk s dítětem bez předchozího kontaktu za účelem překonání konfliktů mezi rodiči není v zájmu dítěte, po několika setkáních s dítětem, jeho matkou a otcem – stěžovatelem. Když byla tážána ohledně slyšení dítěte u soudu, věrohodně vysvětlila, že samotný proces slyšení představuje pro dítě riziko. Takovému riziku se nelze vyhnout ani zvláštními ujednáními u soudu.

37. Vzhledem k metodám, které znalkyně použila při setkání s dítětem, a jejímu opatrnému přístupu při analýze vztahu dítěte k rodičům je Soud toho názoru, že krajský soud nepřekročil meze uvážení, když se opřel o její závěry, a to i vzhledem k absenci přímých otázek na vztah dítěte ke stěžovateli.

38. V této souvislosti Soud poznamenává, že v průběhu řízení před krajským soudem stěžovatel neúspěšně namítal podjatost znalkyně a kritizoval její vědecký přístup. Stěžovatel tyto argumenty uplatnil v tomto řízení, ale Soud nemá důvod pochybovat o odborné způsobilosti znalkyně ani o způsobu, jakým vedla výslechy všech zúčastněných.

39. S ohledem na výše uvedené a na prostor pro uvážení žalovaného státu je Soud přesvědčen, že procesní přístup německých soudů byl za daných okolností přiměřený a poskytl dostatečné podklady pro přijetí odůvodněného rozhodnutí o otázce přístupu v daném případě. Soud proto může uznat, že procesní požadavky vyplývající z článku 8 Úmluvy byly splněny.

40. V tomto případě tedy nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

III. K TRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8

41. Stěžovatel dále namítá, že se stal obětí diskriminačního zacházení v rozporu s článkem 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8.

(...)

3. Hodnocení Soudu

42. Článek 14 pouze doplňuje ostatní hmotněprávní ustanovení Úmluvy a jejích protokolů. Nemá samostatnou existenci, neboť má účinky pouze ve vztahu k „užívání práv a svobod“ chráněných těmito ustanoveními. Ačkoli použití článku 14 nepředpokládá porušení těchto ustanovení – a v tomto rozsahu je autonomní – nemůže být prostor pro jeho použití, pokud sporné skutečnosti nespádají do působnosti jednoho nebo více z nich (viz, kromě mnoha jiných zdrojů, *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80, 9473/81 a 9474/81, rozsudek ze dne 28. května 1985, § 71, a *Karlheinz Schmidt proti Německu*, č. 13580/88, rozsudek ze dne 18. července 1994, § 22).

Soud konstatuje, že skutkové okolnosti tohoto případu spadají do oblasti působnosti článku 8 Úmluvy (viz § 49 výše), a proto je článek 14 použitelný.

43. Pokud jde o situaci rozvedených otců dětí narozených v manželství ve srovnání se situací otců dětí narozených mimo manželství, Soud na úvod poznamenává, že v rozhodné době obsahovala příslušná ustanovení německého občanského zákoníku, konkrétně § 1634 odst. 1 týkající se rodičů, kteří nemají v péči děti narozené v manželství, a § 1711 odst. 2 týkající se otců dětí narozených mimo manželství, odlišné normy (...). První kategorie rodičů měla zákonné právo na styk s dítětem, které mohlo být omezeno nebo pozastaveno, pokud to bylo nutné v zájmu dítěte, zatímco osobní styk druhé kategorie rodičů závisel na příznivém rozhodnutí matky dítěte nebo na rozhodnutí soudu, který tento styk shledal v zájmu dítěte.

44. Ve věcech vyplývajících z individuálních stížností však není úkolem Soudu abstraktně zkoumat vnitrostátní právní předpisy, nýbrž musí přezkoumat způsob, jakým byly tyto předpisy za konkrétních okolností použity na stěžovatele. Soud proto nepovažuje za nutné posuzovat, zda dřívější německá právní úprava jako taková, konkrétně § 1711 odst. 2 občanského zákoníku, činila neodůvodněný rozdíl mezi otci dětí narozených mimo manželství a rozvedenými otci, který by byl diskriminační ve smyslu článku 14 Úmluvy. Otázkou, kterou má Soud rozhodnout, je, zda použití § 1711 odst. 2 občanského zákoníku v tomto případě vedlo k neodůvodněnému rozdílu v zacházení se stěžovatelem ve srovnání s případem rozvedeného páru (viz *Elsholz proti Německu*, cit. výše, § 59).

45. Senát dospěl k závěru, že německé soudy stěžovatele diskriminovaly. Odůvodnil to takto:

„55. Přístup německých soudů v tomto případě odráží základní právní úpravu, která staví otce dětí narozených mimo manželství do jiného, méně výhodného postavení než rozvedené otce. Na rozdíl od rozvedených otců neměli biologičtí otcové právo stýkat se s dítětem a odmítnutí styku ze strany matky mohl soud zrušit pouze tehdy, pokud byl styk „v zájmu dítěte“. Za těchto pravidel a okolností bylo na straně otce nemanželského dítěte zjevně těžké důkazní břemeno. Zásadní je, že soudy nepovažovaly styk dítěte s jeho biologickým otcem *prima facie* za styk v zájmu dítěte, přičemž soudní rozhodnutí o úpravě styku je výjimkou z obecného zákonného pravidla, že styk dítěte s otcem určuje matka. Negativní postoj matky a nevyhnutelné napětí mezi rodiči v konfliktní situaci, bez ohledu na odpovědné pohnutky otce, jsou tak rozhodující pro odepření styku, což je důvodem k závěru, že se stěžovatelem jako biologickým otcem bylo v řízení o pozastavení jeho stávajícího práva na styk zacházeno méně příznivě než s rozvedeným otcem.

56. Pro účely článku 14 je rozdílné zacházení diskriminační, pokud nemá objektivní a rozumné odůvodnění, tj. pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. Kromě toho mají smluvní státy určitý

prostor pro uvážení při posuzování, zda a do jaké míry rozdíly v jinak podobných situacích odůvodňují odlišné zacházení (viz *Camp a Bourimi proti Nizozemsku*, č. 28369/95, rozsudek ze dne 3. září 2000, § 37).

57. Podle judikatury Soudu musí být předloženy velmi závažné důvody, aby bylo možné považovat rozdílné zacházení z důvodu nemanželského narození za slučitelné s Úmluvou (viz *Camp a Bourimi proti Nizozemsku*, cit. výše, § 38).

58. V projednávaném případě Soud nepřesvědčily argumenty vlády, které vycházejí z obecných úvah, že otcové dětí narozených mimo manželství nemají zájem o kontakt se svými dětmi a mohou nemanželský vztah kdykoli opustit.

59. Takové úvahy v případě stěžovatele neplatily. Ve skutečnosti v době narození dítěte v červnu 1988 s matkou dítěte žil a udržoval s ní kontakt až do října 1990. Uznal otcovství a zavázal se platit výživné. Důležitější však bylo, že o kontakt s ní nadále projevoval konkrétní zájem z upřímných pohnutek.

60. Jak vláda správně poukázala, počet nesezdaných rodin se zvýšil. Krajský soud při rozhodování ve věci stěžovatele konstatoval naléhavou potřebu legislativní reformy. Spolkový ústavní soud projednával stížnosti napadající ústavnost právních předpisů. Nová rodinná legislativa nakonec vstoupila v platnost v červenci 1998.

Soud by rád upřesnil, že tyto změny samy o sobě nemohou být považovány za důkaz toho, že předchozí pravidla byla v rozporu s Úmluvou. Ukazují však, že cíle dotčené právní úpravy, totiž ochrany zájmů dětí a jejich rodičů, mohlo být dosaženo i bez rozlišování na základě narození (viz *mutatis mutandis Inze proti Rakousku*, č. 8659/79, rozsudek ze dne 28. října 1987, § 44).“

46. Velký senát výše ve smyslu článku 8 Úmluvy konstatoval, že rozhodnutí německého soudu o odepření styku byla přijata v zájmu dítěte. V této souvislosti vzal na vědomí úvahy soudů založené na vážném napětí mezi rodiči, o němž dítě vědělo, a na riziku, že návštěvy budou mít na dítě nepříznivý vliv a zasáhnou jeho nerušený vývoj ve zbytkové rodině poskytované matkou. Soud rovněž uznal, že rozhodovací proces poskytl stěžovateli potřebnou ochranu jeho zájmů.

47. Soud proto musí určit, zda k zásahu do práva stěžovatele na rodinný život, který byl sám o sobě přípustný podle čl. 8 odst. 2, došlo diskriminačním způsobem (viz věc „*týkající se některých aspektů zákonů o používání jazyků ve školství v Belgii*“ č. 1474/62 a další, rozsudek (plénium) ze dne 23. července 1968, § 9; *Národní svaz belgické policie proti Belgii*, č. 4464/70, rozsudek ze dne 27. října 1975, § 44; *Rekvényi proti Maďarsku*, č. 25390/94, rozsudek velkého senátu ze dne 20. května 1999, § 67; viz také *Východoafrická asiaté proti Spojenému království*, č. 4403/70, rozsudek a zpráva Komise ze dne 14. prosince 1973, § 226).

48. Soud souhlasí se senátem, že existují prvky, které tento případ odlišují od výše citovaného rozsudku *Elsholz* (§ 60–61). Soud zde uvedl, že na základě skutkových okolností tohoto případu nelze říci, že by byl rozvedený otec posuzován příznivěji. V této souvislosti uvedl, že rozhodnutí německých soudů byla zjevně založena na nebezpečí pro vývoj dítěte, pokud by muselo v rozporu s vůlí matky obnovit styk se svým otcem – stěžovatelem, a na zjištění, že styk by měl na dítě negativní vliv. Spolkový ústavní soud navíc potvrdil, že obecné soudy použily stejné kritérium, jaké by bylo použito na rozvedeného otce.

49. V projednávaném případě, v situaci nevyhnutelného konfliktu mezi rodiči v důsledku hluboké nelibosti matky vůči stěžovateli a odporu vůči němu, německé soudy shledaly, že podle § 1711 odst. 2 občanského zákoníku mohou pouze zvláštní okolnosti odůvodnit předpoklad, že osobní styk se stěžovatelem bude přesto mít trvale příznivý vliv na blaho dítěte. S ohledem na skutečnost, že tyto soudy byly přesvědčeny o stěžovatelových odpovědných pohnutkách, jeho náklonnosti k dítěti a jeho skutečné lásce k němu, uložily mu břemeno, které je těžší než břemeno rozvedených otců podle § 1634 odst. 1 občanského zákoníku. Soud rovněž poznamenává, že krajský soud sice považoval reformu právní úpravy dětí narozených mimo manželství za naléhavě nutnou, ale výslovně uvedl, že se považuje za vázaný § 1711 odst. 2, který otce dětí narozených mimo manželství staví do slabšího právního postavení.

50. Jak je dobře známo z judikatury Soudu, rozdílné zacházení je diskriminační pro účely článku 14, pokud nemá objektivní a rozumné odůvodnění, tj. pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. Smluvní státy mají určitý prostor pro uvážení při posuzování, zda a do jaké míry rozdíly v jinak podobných situacích odůvodňují odlišné zacházení (viz *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, cit. výše, § 72).

51. Soud již rozhodl, že je třeba předložit velmi závažné důvody, aby rozdílné zacházení z důvodu narození mimo manželství nebo v manželství mohlo být považováno za slučitelné s Úmluvou (viz *Mazurek proti Francii*, č. 34406/97, rozsudek ze dne 1. února 2000, § 49, a *Camp a Bourimi proti Nizozemsku*, č. 28369/95, rozsudek ze dne 3. října 2000, § 37–38). Totéž platí pro rozdílné zacházení s otcem dítěte narozeného ve vztahu, v němž spolu partneři žili mimo manželství, ve srovnání s otcem dítěte narozeného v manželském vztahu. Soud v tomto případě žádné takové důvody nespaturuje.

52. Došlo tedy k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8.

(...)

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

(...)

3. *rozhoduje* dvanácti hlasy proti pěti, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy;
4. *rozhoduje* jednomyslně, že došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8;

(...)